

Toni Farrugia

TIEQA FUQ IL-QAGĦDA SOĠJALI TAL-PASSAT (1) MILL-ARKIVJU TAL-PARROĈĈA (5)

Dan huwa t-tielet u l-aħħar artiklu bbażat fuq ir-Registri tal-Mejtin tal-Parroċċa ta' San Ġorġ. Fih se nipprova nislet informazzjoni fuq il-qagħda soċjali ta' missirijietna. L-artiklu se jkun ippubblikat f'żewġ partijiet peress li hu kemxejn twil.

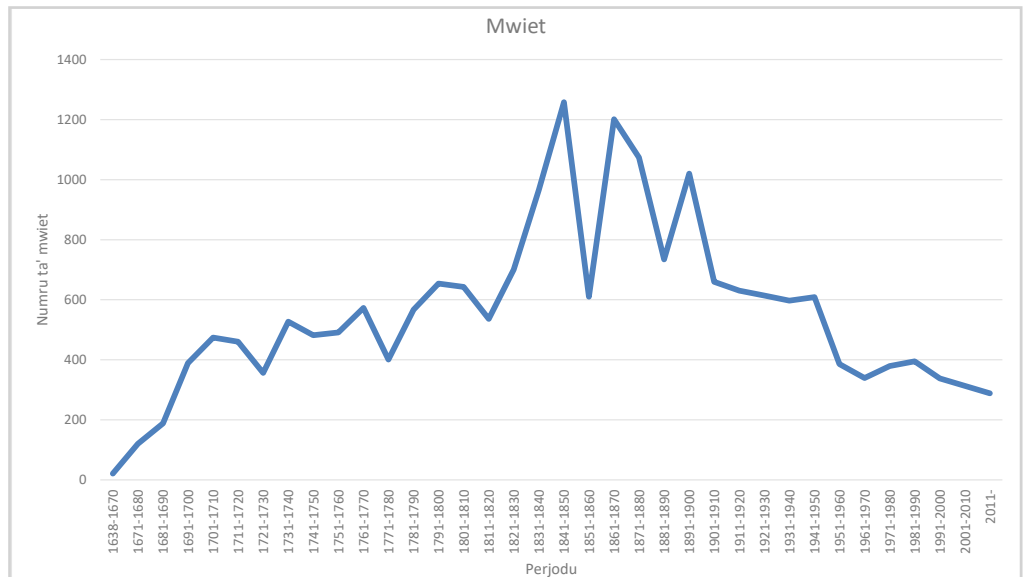
Qabel nibda nixtieq niċċara li l-istatistiċi ta' hawn taħt ma humiex kompluti peress li hemm diversi perjodi, li jvarjaw minn xahar wieħed sa 21 xahar, fejn ma sibt l-ebda mewt irregistrata. Hemm ukoll 1,664 mewt fejn l-età ma kinitx irregistrata, u għalhekk dawn l-imwiet ġew esklużi mill-istatistika. Punt ieħor huwa li kejjilt bix-xiber tal-lum – illum il-ġurnata l-anzjani huma dawk li għalqu s-sittin sena, mentri mitt sena ilu, meta l-life expectancy kienet baxxa iżjed minn tal-lum, nimmaġina li l-anzjani kienu dawk li għalqu ħamsin sena, jekk mhux anqas ukoll. L-istess it-tfal – fis-seklu dsatax kienu dawk ta' taħt it-tmien snin, mentri illum it-tfal huma dawk ta' taħt it-tnax-il sena.

Il-graff Nru 1 wieħed turi n-numru ta' mwiet kull deċennju matul is-sekli. Wieħed jista' jinnotta li fid-deċennju 1841-1850 kien hemm l-oġhla registrazzjoni ta' mwiet, li niżlet bin-nofs fid-deċennju ta' wara (1851-1860), u reġgħet irrankat fid-deċennju 1861-1870. Spjegazzjoni għal dan ma għandniex, ħlief li fis-sena 1865 faqqgħet l-epidemija tal-kolera, li f'perjodu ta' tliet xhur ħasdet il-ħajja ta' 147 ruħ (dan jikkompara mal-118-il persuna li mietu matul is-sena kollha tal-1942, jigifieri fl-eqqel tat-Tieni Gwerra Dinjija). Jista' jkun li fin-nofs hemm jilgħab il-fatt li xi mwiet huma rreġistrati mal-Parroċċa tal-Matrici (illum tal-Katidral), u għalhekk sabiex

l-istampa fir-Rabat tkun kompluta jridu jkun amalgamati l-imwiet taż-żewġ parroċċi.

Tfal

L-ewwel ħaġa li laqtitni kienet ir-rata ta' mortalità fost it-tfal. It-tabella Nru 1 turi l-imwiet kollha mqassma skont l-età f'perjodi ta' 25 sena. Wieħed jinnotta li sas-sena 1875 għal diversi perjodi n-numru ta' tfal li mietu taħt it-tnax-il sena kien iżjed in-numru ta' adolexxenti, adulti u anzjani

Graff 1. Numru ta' mwiet kull deċennju.

Perjodu	Tfal 0 sa 12-il sena	Adolexxenti 13 sa 18-il sena	Adulti 19 sa 60 sena	Anzjani 61 sena sa 102	TOTAL	
						1639
1651	1675	105	0	0	0	105
1676	1700	492	20	78	61	651
1701	1725	700	14	182	218	1,114
1726	1750	606	39	254	266	1,165
1751	1775	734	41	286	272	1,333
1776	1800	604	30	395	383	1,412
1801	1825	960	20	217	237	1,434
1826	1850	1,495	63	552	602	2,712
1851	1875	1,290	44	385	770	2,489
1876	1900	523	42	432	1,092	2,089
1901	1925	645	26	239	673	1,583
1926	1950	402	6	220	871	1,499
1951	1975	55	3	129	717	904
1976	2000	23	4	108	798	933
2001	2018*	4	0	58	498	560
TOTAL		8,642	356	3,537	7,458	19,993

* perjodu ta' 18-il sena

Tabella 1. Mwiet mqassmin skont l-età kull 25 sena.

flimkien. Din iċ-ċifra baqgħet għolja sas-sena 1950, jiġifieri sa ftit wara t-tmien tat-Tieni Gwerra Dinjija, meta saru avvanzi fil-medicini u fl-igene. Tant kienu jmutu tfal li fis-seklu dsatax kien sar reġistru separat għat-tfal li jmutu taħt it-tmien snin (ara l-informazzjoni dwar il-*Libro infanti* fl-artiklu tiegħi tal-ħarġa preċedenti).

Età medja

Din twassalna għat-tieni tabella, li turi l-età medja tal-mejtin. Għalkemm minn din it-tabella wieħed ma jistax jislet bi preċiżjoni *l-life expectancy* (għaliex din hija affettwata minn fatturi bħal ġeneru, ġenetika, servizzi tas-saħħa, dieta u nutrizzjoni, stil ta' ħajja u rata ta' kriminalità), xorta waħda wieħed jista' jinnota l-qabża li hemm bejn l-età medja tal-perjodu 1676-1700 u l-età medja tal-perjodu 2001-2018. It-tabella hi maqsuma f'żewġ kolonni: l-ewwel kolonna turi l-età medja tal-mejtin mingħajr tfal li mietu taħt is-sena u t-tieni waħda tinkludhom. B'hekk wieħed jista' jinnota x'effett kellha r-rata ta' mortalità fost it-tfal fuq l-età medja – sas-sena 1950 l-età medja tonqos jekk tinkludi t-tfal li mietu taħt is-sena, filwaqt li wara din is-sena l-età medja tiġi l-istess jew kważi l-istess jekk tinkludi dawn it-tfal.

Tfal taħt it-tnax-il sena li mietu fl-istess familja

Statistika oħra ta' swied il-qalb hija dik ta' familji li kellhom ħafna wlied li mietu taħt it-tnax-il sena. L-ewwel kolonna fit-tabella Nru 3 turi n-numru ta' tfal li mietu fl-istess familja u t-tieni kolonna turi kemm kien hemm familji li għaddew minn din it-trauma. Biex nispjega ruhi aħjar:

- Il-koppja Antonius Apap u Carmela Scerri li żżewġu fil-21/03/1893 fil-Katidral kellhom 19-il wild bejn is-snin 1894 u 1917. Erbatax minn dawn l-ulied mietu taħt l-età tenera ta' sena, filwaqt li tnejn mill-ulied l-oħra mietu fl-età ta' 80 sena.
- Il-koppja Franciscus Cutajar u Evangelista (kunjomha xebba mhux annotat), li aktarx iżżewġu fl-14/11/1723 fl-Għarb, kellhom 13-il wild li mietu taħt it-tnax-il sena bejn is-snin 1726 u 1749.
- Il-koppja Carmelus Attard u Georgia Cutajar li żżewġu fit-13/08/1907 fil-Katidral kellhom 20 wild bejn is-snin 1908 u 1933. Tnax minn dawn l-ulied mietu taħt l-età tenera ta' tliet snin, filwaqt li tnejn mill-ulied l-oħra mietu ta' 63 sena u 84 sena.
- It-tliet koppji li ġejjin kellhom 11-il wild li mietu taħt l-età ta' tnax-il sena:
  - Benignus Casha u Anna (kunjomha xebba mhux annotat) (1775-1779);
  - Franciscus Camilleri u Maria (kunjomha xebba mhux annotat) (1805-1837);
  - Ignatius Formosa u Rosa (kunjomha xebba mhux annotat) (1706-1763).

Perjodu		ma tinkludix tfal taħt is-sena	numru ta' tfal mejtin taħt is-sena	tinkludi tfal taħt is-sena	numru ta' mejtin minn sena 'l fuq
1676	1700	37.1	304	20.1	347
1701	1725	42.2	378	25.8	736
1726	1750	44.8	342	30.3	823
1751	1775	42.2	422	27.7	911
1776	1800	49.2	360	35.9	1,052
1801	1825	40.1	587	22.1	847
1826	1850	42.6	785	29.1	1,927
1851	1875	51.5	742	34.5	1,747
1876	1900	62.2	341	51.7	1,748
1901	1925	60.2	464	41.6	1,119
1926	1950	67.7	312	53.1	1,187
1951	1975	72.3	45	68.7	859
1976	2000	75.2	18	73.7	915
2001	2018*	78.2	2	77.9	558
TOTALI			5102		14,776

* perjodu ta' 18-il sena

Nota: Meta nikkalkulaw l-età medja rridu ninnutaw li t-total ta' mwiet ivarja sew bejn perjodi differenti.

Tabella nru. 2. Età

Storja oħra ta' swied il-qalb hija dik ta' kazijiet ta' trabi li twieldu mejta (*stillborn*). Minn dawn hemm 377 u fir-reġistri tagħna hemm żewġ familji li kellhom aktar minn mewta waħda bħal din. Il-koppja Antonius Carbone u Evangelista (kunjomha xebba mhux annotat) li żżewġu fis-27/07/1732 fin-Nadur kellhom erbgha bejn is-snin 1734-1738, filwaqt li l-koppja Aloysius Cremona u Josepha Vella li żżewġu fl-04/06/1927 f'Ta' Sannat kellhom tlieta bejn is-snin 1931-1940. Barra minn hekk, Aloysius Farrugia u Catharina Vella li żżewġu fit-23/04/1927 f'San Ġorġ kellhom ħamsa bejn is-snin 1934-1941. Dawn ittiehdu direttament fiċ-Ċimiterju ta' Santa Marija, u għalhekk la huma rreġistrati mal-Parroċċa ta' San Ġorġ u lanqas ma' dik tal-Katidral, imma huma rreġistrati fir-Registru Pubbliku. Din l-informazzjoni ngħatat lili verbalment minn waħda mill-ulied tal-istess koppja. Min jaf jekk hemmx aktar kazijiet simili!

Ir-rata ta' mortalità fost it-tfal kienet waħda mir-raġunijiet għaliex il-familji, sa qisu l-ewwel nofs tas-seklu l-ieħor, kien ikollhom ħafna wlied. Peress li kienu jafu li se jmutu wħud jew bosta minn uliedhom, kienu jgħibu ħafna tfal bit-tama li jsalvaw uħud minnhom. Raġuni oħra kienet it-tagħlim tal-Knisja fuq il-prokreazzjoni tat-tfal.

Numru ta' tfal fl-istess familja	Numru ta' familji
14	1
13	1
12	1
11	3
10	6
9	8
8	21
7	42
6	61
5	129
4	291
3	512
2	913
1	2,439
TOTAL	4,428

Tabella 3: Tfal ta' taħt it-12-il sena li mietu fl-istess familja.